

2020-08-12

Dnr KS 0055/2019

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskanliset.se

Remissvar, SOU 2020:14 "Framtidens teknik i omsorgens tjänst", nr S2020/01396/SOF

Inledning

Denna handling utgör Ljusnarsbergs kommuns remissvar gällande Utredningen om välfärdsteknik i äldreomsorgens betänkande SOU 2020:14 "Framtidens teknik i omsorgens tjänst". Bilagt handlingen finns beslut att anta remissvaret.

3.6 Tekniska förutsättningar

3.6.1 Inledning

Utredningen konstaterar att fungerande infrastruktur och robusthet krävs för användningen av välfärdsteknik. Problemet är hur detta skall uppnås i hela landet då upprättandet av detta bygger på kommersiell grund och hur skall infrastruktur och robusthet upprättas när det inte är kommersiellt lönsamt. Faran är att områden i landet inte kommer ha möjlighet att nyttja den digitala välfärdstekniken.

4.8 Teknikens potential att effektivisera äldreomsorgen

Utredningen anger ett antal beräkningar beträffande ekonomiska effektiviseringar i form av kostnadsreduceringar. Dessa beräkningar bygger i huvudsak på minskning av personal och det är viktigt påpeka att för dessa kostnadsreduceringar skall realiseras krävs att de facto personalstaten minskas. Skulle inte personalminskning göras utan den av införandet av tekniken uppnådda effektiviteten i form av insparade arbetstimmar fyllas av andra arbetsuppgifter, uppnås inga kostnadsreduceringar utan ökade kostnader. Vidare behandlar inte utredningen faran med att ett ökat utbud av digitala välfärdstjänster också genererar en ökad efterfrågan, varmed förtjänsten med digitalisering kan försvinna. Därtill kommer att digitalisering är ett medel och inte ett mål, utredningen framför synpunkter som ger en känsla av en allt för stor kärlek till digitalisering som en universallösning på alla problem. I detta sammanhang är det viktigt påpeka att digital teknik genom erfarenhet visat sig inte vara alldeles tillförlitligt.

5.3 Kompetensförsörjningen inom äldreomsorgen

Ljusnarsbergs kommun kan inte se vad som skulle uppnås genom att undersköterskeyrket skulle bli en skyddad yrkestitel. Det väsentliga är att undersköterskor har nödvändig kompetens. Skyddad yrkestitel, legitimation eller motsvarande är ingen garanti för att den enskilde arbetstagaren utför en kompetent yrkesutövning.

5.4 Den demografiska utmaningen

Utredningen fokuserar på de kommande tio åren vad gäller ökningen av antalet äldre, intressant är hur utvecklingen ser ut efter dessa tio år. För att uppnå långsiktig effektivitet är det av vikt att inte göra en utbyggnad för en tillfällig topp vad gäller antalet äldre. Det medför stora problem att anpassa en verksamhet som är för stor, det visas av historien. Faran är således att en inte väl planerad äldreomsorg kan om en inte allt för avlägsen framtid ha en överkapacitet. Därtill måste hänsyn tas till att generellt bör äldre bli allt friskare i allt högre ålder.

I utredningens diskussion om arbetsmiljö saknas faktauppgiften om att Arbetsmiljöverkets statistik visar att det är betydligt fler män än kvinnor som dör i arbetsplatsolyckor, vilket motsäger utredningens uppfattning att arbetsmiljön är sämre i kvinnodominerande branscher.

I utredningen framförs åsikten att undersköterskelegitimation skulle höja yrkets status. Det är långt ifrån första gången som det framförs vara viktigt med status, det är dock mycket svårt se att status skulle förbättra verksamheten kvalitativt, status förtjänas genom det egna agerandet och kan inte administrativt tvingas fram genom införande av legitimation.

Utredningen anger att en uppgift för kommunen är att ha särskilda boendeformer för att bryta oönskad isolering. Här kan det vara viktigt att reflektera om hur stort egenansvaret är för icke dementa att undvika isolering, detta kan inte förbigås utan det är av avgörande betydelse.

På sidan 205 skriver utredningen ”Av handboken framgår vidare att en förutsättning för att personalen ska kunna medverka i kvalitetsarbetet och ge en god vård och omsorg är att de har rätt kompetens.” Här vill påpekas att rätt kompetens inte nödvändigtvis skall läsas som en viss utbildning, rätt kompetens kan erhållas via ett flertal utbildningar men är även avhängig personliga egenskaper som inte har med utbildning att göra.

6.2 Nationella strategier och satsningar

6.2.2 Vision e-hälsa 2025

Ljusnarsbergs kommun anser det vara viktigt att poängtera att ökad digitalisering skall stödja enskilda och medarbetarna, det vill säga att digitaliseringen skall tjäna verksamheten, inte vara ändamålet.

6.2.3 Strategier som rör digitalisering och infrastruktur

Angående bredbandsstrategin skriver utredningen att ”Statligt stöd, vilket också omfattar regionala och kommunala stöd till utbyggnad av bredbandsnät, är alltså som utgångspunkt inte tillåtet” (sidan 225). Detta är en olycklig inställning i ett glest befolkat land som Sverige där vissa områden inte attraherar privata investeringar samtidigt som grunden är privata marknadslösningar. Denna inställning förhindrar möjlighet till korssubventionering.

Ljusnarsbergs kommun delar helt utredningens slutsats att ”Bredbandsinfrastruktur är en förutsättning för att förbättra tillgången till digital samhällsservice i hela landet och därmed

överbrygga klyftorna mellan stad och landsbygd” (sidan 228). Olyckligtvis presenterar inte utredningen något förslag på hur detta skall uppnås.

6.4 Andra nationella aktörer på området digitalisering av välfärden

6.4.2 Sveriges Kommuner och Regioner (SKR)

Noterbart är Inera ABs uppgift, ”Inera vill stimulera marknaden till att utveckla slutanvändarapplikationer i verksamhetssystem för regioner och kommuner, alltså Ineras primära kunder” (sidan 249). Vad som är av betydelse är att Inera inte själva utvecklar slutanvändarapplikationer utan enbart stimulerar utveckling av dessa, detta innebär ingen garanti för att regioner och kommuners behov av slutanvändningsapplikationer tillfredsställs, allt sker på marknadens villkor och inte regioner och kommuners behov.

Det som åskådliggörs i utredningen är att det finns en mångfald aktörer inom området digitalisering som ger en splittrad bild. Det krävs en bättre samordning mellan aktörer och mindre antal aktörer, inte minst vad gäller myndigheter som arbetar med digitalisering. Här borde övervägas om Sveriges Kommuner och Landsting skulle ta ett större ansvar.

8.9 Förslag om lagstöd med fokus på skyddet av den personliga integriteten

8.9.1 Lagstöd för att använda viss digital teknik

Utredningen föreslår följande tillägg i Socialtjänstlagens kapitel 3 ”Användning av digital teknik medför övervakning eller kartläggning av den enskildes personliga förhållanden får ske inom socialtjänsten under förutsättning att ändamålet är att säkerställa eller öka den enskildes trygghet, självständighet, aktivitet eller delaktighet. Värdet av att använda tekniken ska vid en samlad bedömning uppväga intrånget i den enskildes personliga integritet” (sidan 421). Detta förslag innebär en mycket stor frihet för utförare att använda digital teknik på bekostnad av den personliga integriteten. Skrivningen som skall begränsa intrånget i den personliga integriteten är vag och ger stort utrymme för tolkning. Vidare skall observeras att användandet av digital teknik utan samtycke inte begränsas till personer som saknar eller har nedsatt beslutsförmåga. Ljusnarsbergs kommun känner tveksamhet till detta förslag då det får stora konsekvenser för den personliga integriteten.

8.10 Överväganden och förslag om stöd till personalen

8.10.1 Äldreomsorgens kompetensförsörjning

Ljusnarsbergs kommun delar utredningens bedömning av det finns ett behov av att standardisera utbildningsinnehåll både på grundläggande nivå och i fråga om vidareutbildning. Även här borde övervägas om Sveriges Kommuner och Landsting skulle ta ett större ansvar.

8.10.4 Kommunens styrning av utförare

Utredningen anger ”Kommunerna behöver i sin styrning av alla sina verksamheter inom vård och omsorg beakta hur välfärdsteknik främjas, utvecklas och används” (sidan 465).

Välfärdsteknik i form av digitalisering är inget självändamål utan skall nyttjas till förmån för brukarna. Utredningen andas en närmast religiös tilltro till digitalisering som frälsningen för vård och omsorg, försiktighet till denna inställning kan vara berättigad.

Ett perspektiv som utredningen förbiser är att det finns ett flertal kommuner där det saknas privata aktörer inom vård och omsorg på grund av bristande marknadsförutsättningar för privata utförare.

I utredningen anges på sidan 470 att målrelaterad ersättning i princip är den enda ersättningsform som i praktiken ger positiva effekter på kvaliteten. Dock konstaterar Upphandlingsmyndigheten att målrelaterad ersättning är krävande att använda. Således är frågan som bör ställas är om målrelaterad ersättning är kostnadseffektiv ur samhällssynvinkel. Beträffande kringtid delar Ljusnarsbergs kommun utredningens uppfattning av att det är viktigt för utföraren att minimera kringtiden, detta gäller oavsett om utföraren är privat, region eller kommun. Detta skall beaktas då införandet av mer välfärdsteknik riskerar att öka kringtiden.

På sidan 477 berör utredningen mer administration och teknikstrul, detta är en realitet som utredningen tar väldigt lätt på.

8.11 Grundläggande förutsättningar i form av infrastruktur

8.11.1 Bredbandsinfrastruktur och 8.11.2 Gemensam digital struktur

Ljusnarsbergs kommun vill understryka den stora vikt det är att staten tar ett ökat ansvar för att det finns ett robust bredband över hela landet. Utredningen kan konstatera att robust och tillförlitlig anslutning varierar över landet och att det inte går att uppnå likvärdiga förutsättningar för digitala tjänster med grunden marknadsmässighet och att den återstående utbyggnaden kommer att bli kostsam.

En anmärkning är av det mer irriterande slaget, det gäller slutbetänkandet ”reboot – omstart för den digitala förvaltningen” (SOU 2017:117), finns det verkligen inget svenskt uttryck för reboot? Skall inte i första hand svensk vokabulär användas i offentlig skrift eller detta kanske inte gäller inom den digitala världen.

Utredningens slutsats att det i digitaliseringens namn är rätt att inskränka det kommunala självstyret, vilket är ett fundament i svensk demokrati. Den intressanta frågan är hur stora ingrepp i demokratin utredningen och samhället är beredd att acceptera för att uppnå det som utredningen anser vara ett högre mål, digitalisering. Det finns i dagens svenska samhälle en oroande tendens att inskränka den kommunala självstyrelsen genom exempelvis specialdestinerade statsbidrag.

8.12 Överväganden om samverkan

8.12.2 Statlig styrning av äldreomsorgen

På sida 502 anger utredningen att ”En tillitsbaserad styrning omfattar även en uppföljning och efterhandskontroll som både ger tillräckligt underlag för fortsatt styrning och upplevs vara meningsfull och legitim av den som skall kontrolleras.” Det är Ljusnarsbergs kommuns uppfattning att det i samhällsdebatten om tillitsbaserad styrning inte klart kommit fram att denna form av styrning kräver uppföljning, utvärdering och efterhandskontroll, detta måste tydliggöras mer.

8.12.5 Slutsatser i fråga om styrning och stöd

Ljusnarsbergs kommun vill poängtera den avgörande betydelse som samverkan har på olika nivåer, inte minst för små kommuner. Detta gäller inom alla områden, inte minst inom områdena välfärdsteknik och digitalisering. Ljusnarsbergs kommun delar utredningens slutsats att ”Bedömningen är att det krävs en offensiv investeringsplan för att avveckla gamla verksamhetssystem, rusta upp nätverk och infrastruktur, höja nivån när det gäller informationssäkerhet och dataskydd samt investera i kompetensutveckling för personalen” (sidan 518). För att uppnå detta krävs ett stort ansvarstagande av staten.

8.12.6 Förslag om nationellt centrum för äldreomsorgen

Ljusnarsbergs kommun anser det positivt med att ett centrum för utveckling av äldreomsorgen inrättas men vill poängtera att detta centrum måste arbeta med konkreta metoder för verksamhetsutveckling. Dock bör detta kombineras med att ett antal av det nu existerande stora antalet aktörer läggs ner, tillskapandet av ytterligare en aktör skulle bara skapa mer förvirring.

Utredningen hänvisar till Vinnovas rapport ”Flaggskeppsfabriken – styrkor i svensk produktion. Erfarenheter från ett utvecklingsprojekt med tio ledande produktionsföretag”: Avsikten med detta är tydligen att implicit kritisera offentlig verksamhet för att vara rigid, konservativ och fientligt inställd till utveckling som digitalisering och välfärdsteknik. Det kan ifrågasättas om industriproduktion är jämförbar med serviceproduktion i form av välfärdstjänster. Syftet med denna nedsättande attityd mot offentlig verksamhet är svår att förstå utom möjligheten att den är av ideologisk karaktär.

8.15 Digital kompetens hos äldre

Ljusnarsbergs kommun vill påtala vikten av att tekniken måste vara enkel för att den skall användas, det är inte på det viset att alla människor älskar att som vuxen använda med digital teknik. Faran för isolering av människor som inte uppskattar all digitalisering i samhället är uppenbar. Detta faktum ägnas bara två meningar på sidan 538, faran borde uppmärksammas mera av utredningen.

Utredningen anger att ”En särskild utmaning är bristande informationssäkerhet” (sidan 540). Kring detta ämne är det på sin plats att hänvisa till Edward Snowden och Cambridge Analytica.

9.3 Konsekvenser av respektive lagförslag

Ljusnarsbergs kommun anser det föga troligt att utredningens förslag inte skulle medföra några kostnader. Ett utbyggt robust bredbandsnätverk torde medföra såväl investerings- som driftkostnader, ökad informationssäkerhet, utbildning för personal och allmänhet i användning av digitalisering av välfärdsteknik, etablering av nationellt centrum för utveckling av äldreomsorgen med mera som föreslås i utredningen kan sannolikt inte finansieras genom kostnadseffektiviseringar genom digitalisering, det förefaller naivt.